

Πρεβεζάνικα Χρονικά

Αρ. 51-52 (2015)

ΠΡΕΒΕΖΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, 51-52 (2015)

Τα επαγγελματικά σωματεία της Πρέβεζας από την απελευθέρωση μέχρι το 1950

Δημήτριος Κολιός

doi: [10.12681/prch.28325](https://doi.org/10.12681/prch.28325)

Copyright © 2015, Δημήτριος Κολιός

Άδεια χρήσης [Creative Commons Αναφορά 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Κολιός Δ. (2015). Τα επαγγελματικά σωματεία της Πρέβεζας από την απελευθέρωση μέχρι το 1950. *Πρεβεζάνικα Χρονικά*, (51-52), 331–352. <https://doi.org/10.12681/prch.28325>

Δημήτριος ΚΟΛΙΟΣ*

Τα επαγγελματικά σωματεία της Πρέβεζας από την απελευθέρωση μέχρι το 1950¹

Εισαγωγή

Η παρούσα μελέτη παρουσιάζει μέσα από το Βιβλίο Σωματείων του Πρωτοδικείου Πρέβεζας τα επαγγελματικά σωματεία της Πρέβεζας, τα οποία συστάθηκαν μετά την απελευθέρωση της Πρέβεζας το 1912 μέχρι την πρώτη Μεταπολεμική περίοδο, δηλαδή ως το 1950, με βάση τα στοιχεία του Πρωτοδικείου Πρέβεζας.

Ο σκοπός ενός επαγγελματικού σωματείου δεν είναι άλλος από την προαγωγή των κοινών συμφερόντων των μελών του. Η ιστορία των σωματείων είναι σχεδόν τόσο παλιά όσο και η ανθρώπινη εργασία που παρέχεται σε αντάλλαγμα με μια οικονομική αμοιβή. Από τα ρωμαϊκά *collegia* μέσω των βυζαντινών και δυτικοευρωπαϊκών μεσαιωνικών συντεχνιών (*Zünfte, guilds*) έως τα επαγγελματικά σωματεία της σύγχρονης εποχής τα μέλη επαγγελματικών κλάδων ενώνονταν για την υπεράσπιση κοινών συμφερόντων επαγγελματικού χαρακτήρα. Πέραν όμως αυτού έχουν και άλλες δραστηριότητες που σχετίζονται με πολιτικές, κοινωνικές και οργανωτικές επιδιώξεις.

Στην Ελλάδα οι εργατικές ενώσεις ή σωματεία διαδέχθηκαν τις συντεχνίες στα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Η εργατική νομοθεσία στις συντεχνίες ήταν υποτυπώδης και οι πραγματικές αμοιβές και η παραγωγικότητα της εργασίας ανέρχονταν σε πολύ μικρότερη κλίμακα με βάση τα σημερινά δεδομένα. Στα σωματεία της σύγχρονης εποχής οι συνθήκες αμοιβής, απασχόλησης και προστασίας της εργασίας έχουν αλλάξει ριζικά σε σχέση με παλαιότερα δεδομένα των συντεχνιών.²

* Ο Δημήτριος Κολιός είναι Ιστορικός-Αρχαιολόγος, υποψήφιος διδάκτορας Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

¹ Για την ολοκλήρωση της παρούσας μελέτης ευχαριστώ πρωτίστως τη γραμματεία του Πρωτοδικείου Πρέβεζας, η οποία μου επέτρεψε, μετά τη σχετική αίτησή μου, να μελετήσω και φωτογραφίσω το Βιβλίο Σωματείων. Ευχαριστώ, επίσης, τον κ. Νίκο Δ. Καράμπελα, πρόεδρο του Ιδρύματος Ακτία Νικόπολις, για τις χρήσιμες πληροφορίες και το αρχαιακό υλικό που μου παράθεσε.

² ΦΑΚΙΟΛΑΣ 1978, 28-38.

Το συνδικαλιστικό κίνημα, ωστόσο, στην Ελλάδα ακολούθησε την ίδια καθυστερημένη ανάπτυξη που είχαν και οι παραγωγικές δυνάμεις στη χώρα μας σε σχέση πάντα με την ανεπτυγμένη βιομηχανική Ευρώπη. Η καθυστερημένη ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων στην Ελλάδα, η συνεπαγόμενη καθυστέρηση του συνδικαλιστικού κινήματος σε συνδυασμό με το συχνά ασταθές πολιτικό κλίμα, συντέλεσαν, ώστε το συνδικαλιστικό κίνημα να εξελίσσεται με διαφορετικούς όρους από τα αντίστοιχα στην Ευρώπη.³

Η κύρια επιδίωξη του συνδικαλισμού αρχικά στόχευε στην προστασία των μισθωτών από τις σκληρές συνθήκες εργασίας και την πτώση του βιοτικού τους επιπέδου, καθώς και στην αναγνώριση του συνδικαλισμού ως θεσμού. Όμως, σταδιακά οι σκοποί των σωματείων διευρύνθηκαν,⁴ αφού σήμερα επιδιώκουν κυρίως την προαγωγή των οικονομικών συμφερόντων των μισθωτών, καθώς και την προστασία των μισθωτών από τα επαγγελματικά και κοινωνικά προβλήματα που γεννώνται από τη διαβίωση στις σύγχρονες βιομηχανικές κοινωνίες.⁵

Σκοπός της μελέτης του Βιβλίου Σωματείων του Πρωτοδικείου Πρέβεζας είναι η άντληση πληροφοριών με σκοπό την παρουσίαση των σωματείων, όπως προκύπτουν από το αρχειακό υλικό, καθώς και την κατηγοριοποίηση των σωματείων σε πρωτογενή, δευτερογενή και τριτογενή τομέα από το 1912 μέχρι την πρώιμη Μεταπολεμική περίοδο, δηλαδή ως το 1950. Στη συνέχεια γίνεται προσπάθεια τα στατιστικά στοιχεία που προκύπτουν από το Βιβλίο Σωματείων να συνδεθούν με την επαγγελματική ανάπτυξη της Πρέβεζας με προέκταση σε οικονομικά και κοινωνικά θέματα της εποχής του Μεσοπολέμου και του Ελληνοϊταλικού πολέμου, της Κατοχής και του Εμφυλίου πολέμου.

Το Βιβλίο Σωματείων του Πρωτοδικείου Πρέβεζας

Το Βιβλίο Σωματείων είναι ένα χειρόγραφο βιβλίο, το οποίο βρίσκεται στο Πρωτοδικείο Πρέβεζας και στο οποίο αναγράφονται πληροφορίες σχετικές με τα καταστατικά των σωματείων. Πρόκειται για ένα λινόδετο τετράδιο μεγάλου σχήματος (Α4) και μαύρου χρώματος (Εικ. 1). Στην αριστερή σελίδα αναγράφονται σε στήλες πληροφορίες για τους σκοπούς των σωματείων, οι χρονολογίες του καταστατικού τους, οι αριθμοί απόφασης καταχώρησης των σωματείων, η έδρα και ο πλήρης τίτλος των σωματείων, οι αριθμοί μητρώου των σωματείων στο Βιβλίο Σωματείων, καθώς και η έδρα του Πρωτοδικείου, από το οποίο κάθε σωματείο πήρε τον αριθμό καταχώρησης

³ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ 2006, 11-12.

⁴ Για τους σκοπούς των επαγγελματικών σωματείων, πρβλ. ΓΚΟΥΤΟΣ 1988, 37-41.

⁵ ΦΑΚΙΟΛΑΣ 1978, 28-38.

απόφασης. Κάτω ακριβώς από την πρώτη στήλη υπάρχουν άλλες στήλες, οι οποίες παρέχουν πληροφορίες σχετικές με τη μετέπειτα μετασύσταση των σωματείων, δηλαδή τον νεότερο τίτλο των σωματείων, τον νεότερο αριθμό απόφασης τροποποίησης των σωματείων και τη νεότερη χρονολογία του καταστατικού τους στο Βιβλίο Σωματείων του Πρωτοδικείου. Η δεξιά σελίδα παραμένει κενή σε περίπτωση εξάντλησης της αριστερής σελίδας.

Ο γραφικός χαρακτήρας των καταχωρήσεων είναι, ως επί το πλείστον, καθαρός και ευανάγνωστος, αποτέλεσμα της προσεγμένης εργασίας του προσωπικού του Πρωτοδικείου. Η πρώτη καταχώρηση έγινε το 1919 με αφορμή την υπ' αριθ. 24/8-10-1919 τροποποίηση του καταστατικού του Εμπορικού Συλλόγου Πρεβέζης, που είχε ιδρυθεί το 1916 (Εικ. 2).⁶

Στο Βιβλίο Σωματείων προτάσσεται μια δακτυλογραφημένη κατάσταση «Εμφαινούνσα τὰ ἀναγνωρισμένα ἐπαγγελματικά ἐργοδοτικά σωματεία Νομοῦ Πρεβέζης», την οποία υπογράφει στις 16 Δεκεμβρίου 1971 ο τότε «Γραμματεὺς Πρωτοδικῶν» Θεόφιλος Γκούβελος.⁷

Ὡς τα τέλη του 1950 στο Βιβλίο Σωματείων καταχωρούνται συνολικά 32 επαγγελματικά σωματεία της Πρέβεζας (Πίν. 1).

Στατιστικά δεδομένα

Τα 32 επαγγελματικά σωματεία της περιόδου 1916-1950 μπορούν να ενταχτούν ανάλογα με τη δραστηριότητά τους στους ακόλουθους τομείς παραγωγής (Πίν. 2, Διάγρ. 1). Στον πρωτογενή τομέα εντάχθηκαν τα εξής επτά σωματεία:⁸ Αλιέων, Λατόμων, Καραγωγέων,⁹ Φορτοεκφορτωτών Ξηράς και Συσκευαστών Αποθηκών, Εργατικού Κέντρου, Υδροφορέων, Φορτοεκφορτωτών και Εργατών Λιμένος.¹⁰

⁶ Από την πρώτη καταχώρηση στο Βιβλίο Σωματείων αναφορικά με τον Εμπορικό Σύλλογο Πρεβέζης δεν γίνεται σαφές ότι πρόκειται για τροποποίηση καταστατικού. Την πληροφορία μάς παρέχει το με ημερομηνία 31-3-1919 τροποποιημένο καταστατικό (Άρθρο 29^ο) του Εμπορικού Συλλόγου (Εικ. 3), αντίτυπο του οποίου βρίσκεται στο αρχείο του Ιδρύματος Ακτία Νικόπολις (ΙΑΝ 6239). Βλ. ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΝ 1919.

⁷ Η κατάσταση αυτή παρουσιάζει διαφορές ως προς τις καταχωρήσεις στο ίδιο το Βιβλίο Σωματείων. Παραμένει εργασία της μελλοντικής αρχειακής έρευνας η διερεύνηση των αιτιών ύπαρξης των διαφορών αυτών και η ορθότητα των συγκεκριμένων αναφορών.

⁸ Η ορθογραφία των ονομασιών των σωματείων ακολουθεί την ορθογραφία του Βιβλίου Σωματείων του Πρωτοδικείου Πρέβεζας. Για την αναζήτηση συγκεκριμένου σωματείου βλ. Πίν. 1 και το Ευρετήριο Σωματείων στο τέλος του Παραρτήματος του παρόντος άρθρου.

⁹ Βλ. ΖΙΩΓΑΣ 2009, 65-69.

¹⁰ Τα επαγγέλματα του εργάτη, εργάτη λιμένος και εργάτη παραλίας ταυτίζονται με το επάγγελμα του λιμενεργάτη. Πρβλ. ΖΙΩΓΑΣ 2009, 98-99· ΚΑΡΖΗΣ 2009, 21.

Στον δευτερογενή τομέα εντάχθηκαν 18 σωματεία. Πρόκειται για τα σωματεία των Σανδαλοποιών,¹¹ Πλανόδιων Μικροπωλητών Ιχθυοπωλών, Ιχθυοπωλών και Ιχθυεμπόρων,¹² Μηχανικών και Μηχανολόγων, Επιπλοποιών¹³ και Ξυλουργών,¹⁴ Οπωροπωλών,¹⁵ Ραπτών,¹⁶ Κρεοπωλών,¹⁷ Επαγγελματιών Βιοτεχνικών Εμπορικών Σωματείων,¹⁸ Υποδηματοποιών,¹⁹ Αρτοποιών,²⁰ Καπνοπωλών,²¹ Κουρέων,²² Παντοπωλών,²³ Καφεπωλών, Βουστασιαρχών, Τυροκόμων,²⁴ Αρτεργατών.

Ενώ στον τριτογενή τομέα τα ακόλουθα επτά σωματεία: Δημοδιδασκάλων, Μουσικών Λαϊκού Άσματος, Εργολάβων, Αγροκτηματιών Πρεβέζης,

¹¹ Ενδεικτικά αναφέρονται οι Βασίλειος Λεβέντης και Νικόλαος Παπαδημητρίου, βλ. ΚΩΣΤΟΥΛΑΣ 2008, 66.

¹² Μεταξύ άλλων αναφέρω τα ονόματα των ιχθυοπωλών Σταύρου Μωραΐτη, Τάσου Πουρναρόπουλου, Γιώργου Ντάβαρη, Νάκου Ζέρβα, Περικλή Χασανιώτη κ.ά., πρβλ. ΚΑΡΖΗΣ 1993, 208· ΚΩΣΤΟΥΛΑΣ 2008, 62.

¹³ Βλ. ΟΔΗΓΟΣ 1935, 862· ΚΩΣΤΟΥΛΑΣ 2008, 61.

¹⁴ Βλ. ΚΩΣΤΟΥΛΑΣ 2008, 64.

¹⁵ Βλ. ΚΩΣΤΟΥΛΑΣ 2008, 64.

¹⁶ Προπολεμικά ράφτες ήταν οι Σωτήριος Βεντούρας, Ιωάννης Γαβανόζης, Γεώργιος Μωυσίδης, Κωνσταντίνος Μπίτσιος, Χρήστος Σπαθάρης, Πέτρος Τσιτσές, Δημήτριος Χαρπίδης, Κωνσταντίνος Χρισώτος κ.ά., πρβλ. ΟΔΗΓΟΣ 1935, 862· ΚΩΣΤΟΥΛΑΣ 2008, 65.

¹⁷ ΚΩΣΤΟΥΛΑΣ 2008, 63.

¹⁸ Αναφέρουμε ενδεικτικά τους εμπόρους Τσακαλώτο, Κοκότη, Δαβαρτζίκη, Χασάνη, Φονταρά, Καβάγια, Γεωργίου, Γαλανό. Δερματέμποροι ήταν οι εξής: Ιωάννης Γιώτης, Α. Μπάλκος, Μ. Καβάγιας & Υιοί. Καπνέμποροι στην πόλη της Πρέβεζας ήταν οι Βασίλειος Κουτρούμπας, Ελευθέριος Χαρμπίς. Τυρέμποροι ήταν οι Ιωάννης Γεωργίου, Μ.Ι. Ζιάκας, Χαρίλαος Καστάνης, Αλέξανδρος Κουκότης, Θεοχάρης Μακρής, Νικόλαος Νίκας, Χρήστος Σωτηρέλης. Βλ. ΟΔΗΓΟΣ 1935, 861-863· ΚΩΣΤΟΥΛΑΣ 2008, 59-62.

¹⁹ Προπολεμικά οι υποδηματοποιοί στην Πρέβεζα ήταν, μεταξύ άλλων, οι εξής: Κωνσταντίνος Παπακωνσταντίνου, Παναγιώτης Κατωπόδης, Χρήστος Κοτσάφτης, Ιωάννης Λελοβίτης, Βασίλειος Μπίτσος, Παναγιώτης Νικολαΐδης, Αλέξανδρος Παπαβασιλείου, Θεόδωρος Ποστακίδης, Δημήτριος Ρούγγας, Αλέξανδρος Σταμούλης, Βασίλειος Ελευθερίου, πρβλ. ΟΔΗΓΟΣ 1935, 862-863· ΖΙΩΓΑΣ 2009, 180-186· ΚΑΡΖΗΣ 2009, 124-125.

²⁰ Μέχρι το 1935 τα αρτοποιεία στην πόλη της Πρέβεζας ήταν, μεταξύ άλλων, των: Κωνσταντίνου Κοψιδά, Αλέξανδρου Κουκότη, Απόστολου Μαυρογιώργου, Ορέστη Τσακαλώτου, πρβλ. ΟΔΗΓΟΣ 1935, 861· ΚΩΣΤΟΥΛΑΣ 2008, 59· ΖΙΩΓΑΣ 2009, 195-198.

²¹ Βλ. ΚΩΣΤΟΥΛΑΣ 2008, 62.

²² Βλ. ΚΩΣΤΟΥΛΑΣ 2008, 63.

²³ Μέχρι το 1935 οι παντοπώλες ήταν πολλοί: Περικλής Αλφαντάκης, Σπυρίδων Βερίτσας, Κωνσταντίνος Γαλανός, Δημήτριος Γαλανός, Μιχαήλ Γέρος, Χαρίλαος Γιολβάνης, Αδελφός Θεοφύλακτος, Αλέξανδρος Κακαμπίνας, Γεώργιος Καβάγιας & Υιοί, Μιλτιάδης Λογοθέτης, Γεώργιος Λουκάς, Χαρίλαος Λουκάς, Μάριος Μπενετάτος, Ιωάννης Νέσερης, Ευάγγελος Παπανικολάου, Γεώργιος Σμπόνιας, Κοσμάς Σιρινίδης, Αριστείδης Τζίμας κ.ά., πρβλ. ΟΔΗΓΟΣ 1935, 861· ΚΩΣΤΟΥΛΑΣ 2008, 64-65.

²⁴ Βλ. ΖΙΩΓΑΣ 2009, 187-190.

Εκτελωνιστών²⁵ και Παραληπτών, Εμπορικού Συλλόγου, Εστιατόρων²⁶ και Ξενοδόχων Ύπνου.²⁷

Η κατηγοριοποίηση των 32 σωματίων της περιόδου 1916-1950 στους τομείς παραγωγής φανερώνει μία ισότοπη σύσταση επτά σωματείων στον πρωτογενή (21,87%) και τριτογενή τομέα (21,87%) και μία μεγαλύτερη αναλογία των 18 σωματείων στον δευτερογενή (56,25%) (Πίν. 2, Διάγρ. 1).

Τα περισσότερα σωματεία ιδρύθηκαν κατά τη χρονική περίοδο 1921-1940. Μόλις μετά την απελευθέρωση της Πρέβεζας το 1912 και έως το 1920 παρατηρείται μόνο μία σύσταση σωματείου (3,12%), εκείνη του Εμπορικού Συλλόγου Πρέβεζας το 1916. Η σύσταση των σωματείων αυξάνεται μεταξύ 1921-1930 με την ίδρυση 12 σωματείων (37,5%), παραμένει ίδια την επόμενη δεκαετία 1931-1940 με την ίδρυση 12 σωματείων (37,5%) και υποχωρεί λίγο στο διάστημα μεταξύ 1941-1950 με επτά σωματεία (21,87%). Η σύσταση αυτής της τελευταίας περιόδου αφορά ουσιαστικά το χρονικό διάστημα 1945-1950, διότι μεταξύ 1939-1944 δεν παρατηρείται καμία σύσταση σωματείου, προφανώς λόγω του Ελληνοϊταλικού πολέμου και της Κατοχής,²⁸ που άφησαν πίσω τους πληθώρα θυμάτων και τραυματιών, δεδομένο ότι η Πρέβεζα υπέστη αρκετές ζημιές και καταστροφές κατά την περίοδο 1940-1941.²⁹ Έτσι, όλες οι συστάσεις των επτά σωματείων (21,87%) γίνονται μεταπολεμικά μεταξύ 1945-1950 (Πίν. 3, Διάγρ. 2).

Εξετάζοντας τη συχνότητα σύστασης σωματείων ανά τομέα παραγωγής για τις δεκαετίες 1910-1950 (Πίν. 4, Διάγρ. 3) προκύπτουν τα ακόλουθα στοιχεία: Για τον πρωτογενή τομέα δεν παρατηρείται καμία σύσταση σωματείο αμέσως μετά την απελευθέρωση και μέχρι το 1920, αλλά μόλις το 1924

²⁵ Η ανάπτυξη του λιμανιού της Πρέβεζας είχε ως συνέπεια την ανάπτυξη του τελωνείου, σε σημείο, μάλιστα, που οι εισπράξεις του να αυξηθούν τόσο πολύ που να το κατατάσσουν πέμπτο στις εισπράξεις στα τελωνεία ολόκληρου του ελλαδικού χώρου. Οι εισπράξεις αυτές οφείλονταν κυρίως στο ότι τα περισσότερα εμπορεύματα ήταν εισαγόμενα. Βλ. ΚΩΣΤΟΥΛΑΣ 2008, 29. Μέχρι το 1935 εκτελωνιστές στην Πρέβεζα ήταν, μεταξύ άλλων, οι Νικόλαος Δαβαρτσίκης, Μιχαήλ Ζιάκας, Κωνσταντίνος Καρόμπεης, Θωμάς Καλλίνικος, Αθανάσιος Κατηνιώτης, Αθανάσιος Μανόπουλος, Απόστολος Μαυρογιώργης, Σωτήριος Νικολάρας, Απόστολος Τσακαλώτος, Ορέστης Τσακαλώτος, Κωνσταντίνος Φονταράς, Χρήστος Χασάνης, πρβλ. ΟΔΗΓΟΣ 1935, 861· ΑΥΔΙΚΟΣ 1991, 200· ΚΩΣΤΟΥΛΑΣ 2008, 60-61.

²⁶ Βλ. ΚΩΣΤΟΥΛΑΣ 2008, 61.

²⁷ Κατά την περίοδο αυτή, δηλαδή από το 1912 έως το 1950, δημιουργούνται αρκετά ξενοδοχεία στην πόλη της Πρέβεζας, γεγονός που μαρτυρά την αυξημένη ταξιδιωτική κίνηση. Ξενοδοχεία ήταν, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα: «Η Κωνσταντινούπολις», «Μέγα Νέον Ξενοδοχείον των Παρισίων», «Νέον Ξενοδοχείον», «Φοίνιξ», «Ηπειρος», «Μπαρτσούκα», «Δωδώνη», «Νικόπολις», «Αβέρωφ», «Καλλιθέα», «Πωγώνι», «Επτάνησος», «Ελλάς», «Αθήναι», «Ιωάννινα», «Αίγλη», «Ακταίον», «Μητρόπολις», βλ. ΚΩΣΤΟΥΛΑΣ 2008, 27-28, 63-64.

²⁸ Για τις συνέπειες της Κατοχής και του Εμφυλίου πολέμου, βλ. ΓΕΣ 1997, 243-274· ΦΑΚΙΟΛΑΣ 1978, 99-101.

²⁹ ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ 2002, 215-241.

με την ίδρυση του Συλλόγου Φορτοεκφορτωτών και Εργατών Λιμένων Πρεβέζης, η μοναδική καταχώρηση για τον πρωτογενή τομέα για τη δεκαετία 1921-1930 (14,28%).³⁰ Έκτοτε, από το 1931 μέχρι το 1950 παρατηρείται μία σταθερή ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα, με σύσταση τριών σωματείων για κάθε δεκαετία (42,85%).

Ο δευτερογενής τομέας μεταξύ 1912-1920 δεν καταγράφει σύσταση σωματείου. Στην επόμενη δεκαετία, όμως, δηλαδή μεταξύ 1921-1930, παρουσιάζει μια μεγάλη άνοδο με δέκα καταγεγραμμένα σωματεία (55,55%). Στην επόμενη δεκαετία (1931-1940), ο δευτερογενής τομέας παρουσιάζει μια μικρή πτώση, αφού η αναλογία σύστασης αγγίζει με επτά σωματεία το 38,88%, η οποία σύσταση θα γίνει ακόμη μικρότερη στην τελευταία δεκαετία μεταξύ 1941-1950 με μόλις ένα εγγεγραμμένο σωματείο (5,55%).

Περισσότερο κλιμακωτή εμφανίζεται η σύσταση σωματείων στον τριτογενή τομέα. Συγκεκριμένα, τις δύο πρώτες δεκαετίες μέχρι το 1930 εμφανίζεται μία ισότοπη αναλογία σύστασης με μόλις ένα σωματείο (14,28%) ανά δεκαετία, ενώ στην επόμενη δεκαετία 1931-1940 καταγράφονται συστάσεις δύο σωματείων (28,57%) και τρία σωματεία (42,85%) την τελευταία δεκαετία ως το 1950 (Πίν. 4, Διάγρ. 3).

Ο δευτερογενής τομέας εμφανίζει τη μεγαλύτερη συνολική αναλογία σύστασης σωματείων από τους δύο άλλους τομείς. Στη δεύτερη δεκαετία, μάλιστα, που πραγματεύεται η παρούσα μελέτη, δηλαδή μεταξύ 1921-1930, ο δευτερογενής τομέας αναπτύσσεται σημαντικά με δέκα καταγεγραμμένα σωματεία (55,55%). Αξιοσημείωτο είναι, επίσης, ότι ενώ η πορεία του πρωτογενή και δευτερογενή τομέα ως το 1940 έχει φτάσει (ήδη) στο μέγιστο των συστάσεων σωματείων, για να παρουσιάσουν στη συνέχεια από το 1940 και εξής ο μιν πρωτογενής τομέας σταθερότητα, ο δε δευτερογενής πτώση, η πορεία του τριτογενή τομέα είναι σταθερά ανοδική από το 1916 μέχρι το 1950 (Διάγρ. 3).

Άλλη κατηγορία δεδομένων που μπορούμε να εξάγουμε από τα στοιχεία που μας παρέχει το Βιβλίο Σωματείων –υπερβαίνοντας το χρονολογικό πλαίσιο της παρούσας μελέτης– σχετίζεται με την επανασύσταση σωματείων με νέο αριθμό απόφασης τροποποίησης και με καινούριο, αν και συναφή, ορισμό του σωματείου (Πίν. 6). Εκτός από τη μία περίπτωση του Εμπορικού Συλλόγου Πρεβέζης, που τροποποίησε το καταστατικό του για πρώτη φορά το 1919, μόλις τρία χρόνια μετά την ίδρυσή του το 1916, όλες οι 31 τροποποιήσεις / επανασυστάσεις σωματείων έλαβαν χώρα την περίοδο 1951-2010. Έτσι, το χρονικό διάστημα 1951-1970 επανασυστήθηκαν συνολικά δύο σωματεία, ενώ τη δεκαετία 1971-1980 καταγράφονται συνολικά 18 επανασυστάσεις σωματείων σε όλους τους τομείς παραγωγής και την περίοδο 1981-2010 συνολικά 11 σωματεία. Τον μεγαλύτερο αριθμό επανασύστασης πραγ-

³⁰ Για την ίδρυση του Συλλόγου, πρβλ. ΚΑΡΖΗΣ 2009, 21-22.

ματοποίησε ο *Εθνικός Σύλλογος Δημοδιδασκάλων Περιφέρειας Πρεβέζης*, έτος ίδρυσης 1947, με πέντε τροποποιήσεις / επανασυστάσεις το 1971 (2), 1983, 1993 και 2009.

Ιστορική συσχέτιση των στοιχείων

Η απελευθέρωση της Ηπείρου και ειδικότερα της Πρέβεζας τον Οκτώβριο 1912 στάθηκε αποφασιστικός παράγοντας ανάπτυξης για την ίδια την Πρέβεζα, καθώς και για την ευρύτερη περιοχή. Η νέα διευθέτηση αφενός των συνόρων με το Αλβανικό Κράτος και αφετέρου η απώλεια δύναμης των λιμανιών της Σαλαώρας και των Αγίων Σαράντα για Ιωάννινα και Ήπειρο αντίστοιχα, συνετέλεσαν στην άνοδο του λιμανιού της Πρέβεζας, τουλάχιστον μέχρι το 1950. Η άνοδος της δύναμης του λιμανιού της Πρέβεζας άρχισε να διαφαίνεται ήδη κατά τη διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα το 1912-1913, αφού αποτέλεσε τη βάση μεταφοράς στρατού και πολεμοφοδίων για τις ανάγκες του πολέμου. Σταδιακά το λιμάνι αρχίζει να γίνεται το κέντρο ολόκληρης της Ηπείρου, μιας από την Πρέβεζα γίνεται η διακίνηση εμπορευμάτων, ανθρώπων και εφοδίων προς τα Ιωάννινα, αλλά και προς ολόκληρη την Ήπειρο. Σημαντικό ρόλο συνέχισε να παίζει το λιμάνι και μετά το 1940, όταν κατά τη διάρκεια του Ελληνοϊταλικού πολέμου και της Κατοχής όλα τα πολεμοφόδια διακινούνταν μέσω του λιμανιού της Πρέβεζας.³¹

Κομβικής σημασίας για τα επαγγελματικά δρώμενα θεωρείται η χρονολογία 1918 με την ίδρυση της Γενικής Συνομοσπονδίας Εργατών Ελλάδος (ΓΣΕΕ), με κύριο και βασικότερο σκοπό της τον καλύτερο δυνατό συντονισμό κατά επάγγελμα της συνδικαλιστικής οργάνωσης των μισθωτών και να ενισχυθεί έτσι με αυτόν τον τρόπο η διαπραγματευτική ικανότητα των μισθωτών ενός επαγγέλματος.³² Προκειμένου να οργανωθούν οι μισθωτοί και να υπερασπιστούν τους επαγγελματικούς στόχους τους και να μην γίνουν υποχείρια της κρατικής εξουσίας προχώρησαν στη σύσταση επαγγελματικών σωματείων ανά κλάδο, με στόχο την προάσπιση των συμφερόντων τους.

Ένα δεύτερο μεγάλης σημασίας σημείο για την ιστορία της ανάπτυξης των σωματείων στην Πρέβεζα πρέπει να θεωρείται η εισροή προσφύγων στην Ελλάδα μετά το 1922, η οποία δημιούργησε μια μεγάλη ζήτηση σε πολλούς τομείς που καλούνταν να καλύψουν τα διάφορα επαγγέλματα και των τριών τομέων παραγωγής. Το αποτέλεσμα ήταν να δημιουργηθούν σταδιακά ευνοϊκές προϋποθέσεις για την οικονομική ανάπτυξη της περιοχής και κατά συνέπεια για την απορρόφηση και αφομοίωση των προσφύγων στην

³¹ ΚΩΣΤΟΥΛΑΣ 2008, 22-23, 28-30.

³² ΦΑΚΙΟΛΑΣ 1978, 89-90.

παραγωγική διαδικασία, οδηγώντας στη σχετική οικονομική ευημερία του Μεσοπολέμου με τα έντονα χαρακτηριστικά της κοινωνικής αστικοποίησης, η οποία παρατηρείται και στην Πρέβεζα.³³

Μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου πολέμου, παρατηρείται στον ελλαδικό χώρο μια οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, σε συνδυασμό με τη γενικότερη βελτίωση της δημόσιας διοίκησης και του μορφωτικού επιπέδου. Έτσι, δημιουργήθηκε μια σημαντική μεταβολή στη διάρθρωση της απασχόλησης.³⁴

Όπως διαφαίνεται από το Βιβλίο Σωματείων του Πρωτοδικείου Πρέβεζας, τα περισσότερα σωματεία συστάθηκαν κατά κύριο λόγο την περίοδο του Μεσοπολέμου (1921-1940), ξεκινώντας, δηλαδή, την περίοδο που φτάνουν οι πρώτοι πρόσφυγες στην Πρέβεζα, και συνεχίστηκαν μέχρι την έκρηξη του Β' Παγκοσμίου πολέμου.

Το λιμάνι της Πρέβεζας αποτελούσε διαμετακομιστικό κέντρο της πόλης, από το οποίο εξαρτιόταν πολλά επαγγέλματα είτε άμεσα είτε έμμεσα.³⁵ Για τις ανάγκες του λιμανιού και γενικότερα της πόλης γίνονταν σημαντικά έργα την περίοδο αυτή, όπως οι εργασίες κατασκευής της προκυμαίας, η εκσκαφή του διαύλακα εισόδου στο λιμάνι, ο ηλεκτροφωτισμός της πόλης, η κάλυψη του ρέματος Καρυδάς, η λειτουργία των παγοποιείων, η κατασκευή του κτιρίου της λαϊκής αγοράς, η κατασκευή των δρόμων, η χρήση των ιαματικών λουτρών, η λειτουργία των δημοσίων ουρητηρίων, το χτίσιμο του Γυμνασιακού κτιρίου, της Εθνικής Τράπεζας και της Τράπεζας Αθηνών.³⁶ Τα έργα αυτά τόνωσαν την οικονομική ανάπτυξη της πόλης με αποτέλεσμα η Πρέβεζα να αποκτά έστω σε πρώιμο στάδιο ακόμη μια γενικότερη αστική όψη.

Οι επαγγελματίες που λόγω του αντικειμένου τους βρίσκονταν σε άμεση συνάρτηση με το λιμάνι της Πρέβεζας οργανώθηκαν στα εξής σωματεία: Αλιέων, Λατόμων, Καραγωγέων, Φορτοεκφορτωτών Ξηράς και Συσκευαστών Αποθηκών, Εργατικού Κέντρου, Υδροφορέων, Φορτοεκφορτωτών και Εργατών Λιμένος, Πλανόδιων Μικροπωλητών Ιχθυοπωλών, Ιχθυοπωλών και Ιχθυεμπόρων, Επαγγελματιών Βιοτεχνικών Εμπορικών Σωματείων, Εκτελωνιστών και Παραληπτών και Εμπορικού Συλλόγου.

Υπήρχαν, όμως, και επαγγέλματα, τα οποία συνδέονταν με έμμεσο τρόπο με το λιμάνι, δεδομένο ότι άνθρωποι και εμπορεύματα διακινούνταν καθημερινά από και προς το λιμάνι, βοηθώντας με αυτόν τον τρόπο την οικονομική ανάπτυξη συγκεκριμένων επαγγελματικών κλάδων της πόλης. Σωματεία των επαγγελματιών αυτών ήταν: Εστιατόρων και Ξενοδόχων, Μηχανικών / Μηχανολόγων, Επιπλοποιών / Ξυλουργών, Σανδαλοποιών, Οπωροπωλών,

³³ Πρβλ. ΜΑΛΚΙΔΗΣ 2010, 216· ΚΑΨΑΛΗ 2010, 226· ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ 2011.

³⁴ ΦΑΚΙΟΛΑΣ 1978, 89-101.

³⁵ Βλ. περισσότερα ΑΥΔΙΚΟΣ 1991, 103-221.

³⁶ ΚΩΣΤΟΥΛΑΣ 2008, 24.

Ραπτών, Κρεοπολών, Επαγγελματιών Βιοτεχνικών Εμπορικών Σωματείων, Υποδηματοποιών, Αρτοποιών, Καπνοπωλών, Κουρέων, Παντοπωλών, Καφεπωλών, Βουστασιαρχών, Αρτεργατών.

Η σύσταση αυτή των σωματείων συμπίπτει αναλογικά με την πληθυσμιακή εξέλιξη της Πρέβεζας και της αγροτικής ενδοχώρας της περιόδου 1912-1950, όπως δείχνουν οι επίσημες απογραφές του Ελληνικού Κράτους των ετών 1928, 1940 και 1951 (Πίν. 5).³⁷ Το ίδιο χρονικό διάστημα παρατηρείται μια παρόμοια πληθυσμιακή αύξηση στην ευρύτερη αγροτική περιοχή της Πρέβεζας, όπως στον δήμο Φιλιππιάδας και στην περιοχή του Θεσπρωτικού (πρώην Λέλοβα).³⁸ Η πληθυσμιακή εξέλιξη αυτή της Πρέβεζας φαίνεται ότι λειτούργησε ευεργετικά για την οικονομική ανάπτυξη της πόλης, με αποτέλεσμα, μεταξύ πολλών άλλων, και τη σύσταση πολλών επαγγελματικών σωματείων όλων των τομέων παραγωγής, με εξέχουσα θέση τον δευτερογενή τομέα με αναλογία σύστασης 56,25%, σε σχέση με τα σωματεία του πρωτογενή και τριτογενή τομέα (21,87% έκαστος).

Το «νεκρό» διάστημα μεταξύ 1939-1944, η Πρέβεζα και η ευρύτερη περιοχή, πλήρωσαν το τίμημα του πολέμου, με άμεσες συνέπειες για τα σωματεία. Από το 1945 και εξής όμως η Πρέβεζα δείχνει να ανακάμπτει οικονομικά.

Όσο αφορά στην επανασύσταση πολλών σωματείων τις δεκαετίες 1950-2010 οι βασικότεροι λόγοι μπορούν να ανιχνευτούν σε διάφορους παράγοντες, όπως την ανάγκη διεύρυνσης και προσαρμογής των στόχων του σωματείου στις νέες οικονομικές συνθήκες της μεταπολεμικής Ελλάδας, τις διαφορές ανάμεσα στα μέλη ενός σωματείου σε θέματα πολιτικά ή κοινωνικά που οδηγούσαν σε αλλαγή καταστατικού ή στη διάλυση ή και την εκ νέου τροποποιημένη επανασύσταση του σωματείου. Επίσης, η έλλειψη μελών για διάφορους λόγους μπορούσε να οδηγήσει ένα σωματείο στην απουσία απαρτίας και στην εκ των πραγμάτων διάλυσή του. Από την άλλη πλευρά, από το 1970 και εξής παρουσιάστηκε μια αισθητή μείωση της ανεργίας και της υποαπασχόλησης ως αποτέλεσμα των γρήγορων ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης, αλλά και λόγω της αυξημένης εξωτερικής μετανάστευσης, που επέφερε μεγάλα ποσά συναλλάγματος στο εσωτερικό της χώρας, με αποτέλεσμα, για την περίπτωση της Πρέβεζας, την επανασύσταση 18 σωματείων μεταξύ 1971-1980.

³⁷ Υπουργείο Οικονομικών 1935, 291· 1946, 319· 1955, 156· πρβλ. ΚΟΛΙΟΣ 2014.

³⁸ ΚΑΨΑΛΗ 2010, 223-224· 2013, 369· ΚΟΛΙΟΣ 2015, 65-76.

Παράρτημα

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Καταγραφή επαγγελματικών σωματείων Πρέβεζας 1916-1950 κατά χρονολογική σειρά

1916	
1.	Εμπορικός Σύλλογος Πρεβέζης. [23/1916] αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 24/8-10-1919, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 24/1971, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 4/1980, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 20/1988, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 28/1995.
1923	
2.	Ένωσις Καφεπωλών Πρεβέζης. 54/1923, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 89/28-11-1951, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 26/23-11-1971.
3.	Ένωσις Παντοπωλών Πρεβέζης. 75/1923, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 16/1971.
1924	
4.	Σύλλογος Φορτοεκφορτωτών και Εργατών Λιμένος Πρεβέζης / Σύλλογος Φορτοεκφορτωτών Λιμένος Πρεβέζης και περιοχής Ακτίου Πρεβέζης. 84/1924, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 22/1971.
5.	Σύλλογος Αρτεργατών Πρεβέζης «Η αδερφότης». 109/30-10-1924, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 23/1971.
1926	
6.	Συντεχνία Κουρέων Πρέβεζας. 58/1926.
1927	
7.	Σύνδεσμος Καπνοπωλών Πρεβέζης. 110/1927.
8.	Σύνδεσμος Αρτοποιιών Πρεβέζης «Η Δήμητρα». 118/1927.
9.	Συντεχνία Υποδηματοποιών Πρεβέζης «Ο Άγιος Γεώργιος» / Σύλλογος Υποδηματοποιών και Καταστηματαρχών Πρεβέζης «Ο Άγιος Γεώργιος». 123/14-12-1927, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 35/1971.
10.	Σύνδεσμος Εστιατόρων και Ξενοδόχων Ύπνου «Ο Άγιος Κοσμάς». 125/1927, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 31/1971.
1928	
11.	Σωματείο Κρεοπωλών Πρεβέζης «Ο Άγιος Γεώργιος». 18/1928
12.	Συντεχνία Ραπτών Πρεβέζης «Ο Άγιος Παντελεήμων». 43/1928, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 27/8-11-1972.
13.	Ομοσπονδία Επαγγελματιών Βιοτεχνικών και Εμπορικών Σωματείων Πρεβέζης. 97/1928, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 25/23-11-1971, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 1/1982, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 28/1988, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 15/2000.
1933	
14.	Σύλλογος Εκτελωνιστών και Παραληπτών Πρεβέζης. 63/1933.

1935	
15.	Σωματείο Τυροκόμων Νομού Πρεβέζης. Παράρτημα Πρέβεζας. 180/1935, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 17/1978.
1936	
16.	Ένωση Αγροκτηματιών Πρεβέζης. 35/1936.
17.	Σύνδεσμος Βουστασιαρχών Πρεβέζης. 40/1936.
18.	Σύλλογος Οπωροπωλών Πρεβέζης «Η Δήμητρα». 142/21-12-1936, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 8/1972.
1937	
19.	Σύλλογος Φορτοεκφορτωτών Ξηράς και Συσκευαστών Αποθηκών / Σύλλογος Φορτοεκφορτωτών Ξηράς και Συσκευαστών Αποθηκών και Αυτοκινήτων Πρεβέζης Νικοπόλεως / Σύλλογος Φορτοεκφορτωτών Ξηράς και Συσκευαστών Αποθηκών και Αυτοκινήτων Πρεβέζης Νικοπόλεως. 31/1937, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 19/1971, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 4/1999.
20.	Ένωσις Μηχανικών και Μηχανολόγων Πρεβέζης. 94/1937.
21.	Ένωση Υδροφορέων Πόλεως Πρεβέζης. 96/1937.
22.	Σύλλογος Επιτυλοποιών και Ξυλουργών Πρεβέζης. 117/1937.
23.	Εθνικό Εργατικό Κέντρο / Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο Πρεβέζης / Εθνικό Εργατικό Κέντρο Πρεβέζης / Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο Πρεβέζης / Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο Πρέβεζας. 119/7-12-1937, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 109/1952, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 18/1971, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 25/1981, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 42/30-10-1986.
24.	Σύνδεσμος Ιχθυοπωλών και Ιχθυεμπόρων Πρεβέζης «Ο Άγιος Παντελεήμων». 127/1937.
1938	
25.	Σύλλογος Σανδαλοποιών Πρεβέζης και Περιχώρων. 18/1938.
1945	
26.	Σύνδεσμος Εργολάβων Δημοσίων και Ιδιωτικών Έργων Πρεβέζης. 8/1945.
1946	
27.	Σωματείο Καραγωγέων Μεταφορών Παραλίας Πόλεως Πρεβέζης. 23/1946.
28.	Σωματείο Μουσικών Λαϊκού Ασματος Πρεβέζης, Λευκάδος, Μαργαριτίου και Περιχώρων «Η Αλληλοβοήθεια» / Σωματείο Μουσικών Πρεβέζης-Λευκάδος «Η Αλληλοβοήθεια». 75/8-10-1946, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 15/5-6-1972.
1947	
29.	Εθνικός Σύλλογος Δημοδιδασκάλων Περιφέρειας Πρεβέζης / Εθνικός Σύλλογος Διδασκάλων και Νηπιαγωγών Νομού Πρεβέζης. 51/1947, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 4/26-2-1971, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 30/27-12-1971, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 44/4-11-1983, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 32/16-10-1993, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 198/8-12-2009.

1949	
30.	Σύνδεσμος Λατόμων Πρεβέζης. 18/1949.
1950	
31.	Σωματείο Πλανόδιων Μικροπωλητών Ιχθυοπωλών Πρεβέζης «Η Μεταμόρφωση του Σωτήρος» / Σωματείο Πλανόδιων Μικροπωλητών Ιχθυοπωλών Πρεβέζης. 52/1950, αρ. απόφασης νέας τροποποίησης της καταχώρησης 38/1971.
32.	Σωματείο Αλιέων Πρεβέζης «Οι Άγιοι Απόστολοι». 105/1950.

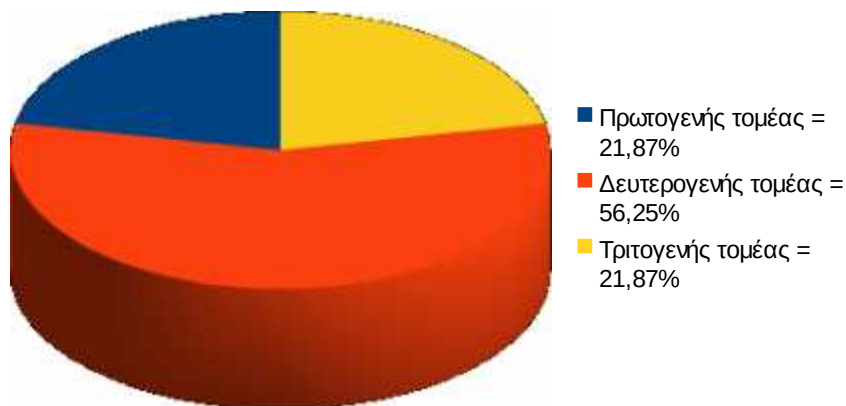
Πηγή: Βιβλίο Σωματείων Πρωτοδικείου Πρέβεζας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2: Κατανομή σωματείων ανά τομέα

Πρωτογενής τομέας	Δευτερογενής τομέας	Τριτογενής τομέας
Αλιέων Εργατικού Κέντρου Καραγωγέων Λατόμων Υδροφορέων Φορτοεκφορτωτών / Εργατών Λιμένος Φορτοεκφορτωτών Ξη- ράς / Συσκευαστών Αποθηκών	Αρτεργατών Αρτοποιών Βουστασιαρχών Επαγγελματιών Βιοτεχνικών Εμπορικών Σωματείων Επιπλοποιών / Ξυλουργών Ιχθυοπωλών / Ιχθυεμπόρων Καπνοπωλών Καφεπωλών Κουρέων Κρεοπωλών Μηχανικών / Μηχανολόγων Οπωροπωλών Παντοπωλών Πλανόδιων Μικροπωλητών Ιχθυο- πωλών Ραπτών Σανδαλοποιών Τυροκόμων Υποδηματοποιών	Αγροκτηματιών Πρεβέ- ζης Δημοδιδασκάλων Εκτελωνιστών / Παραληπτών Εμπορικού Συλλόγου Εργολάβων Εστιατόρων / Ξενοδό- χων Ύπνου Μουσικών Λαϊκού Άσματος
7	18	7
32		

Πηγή: Πίνακας 1.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1: Κατανομή επαγγελματιών ανά τομέα

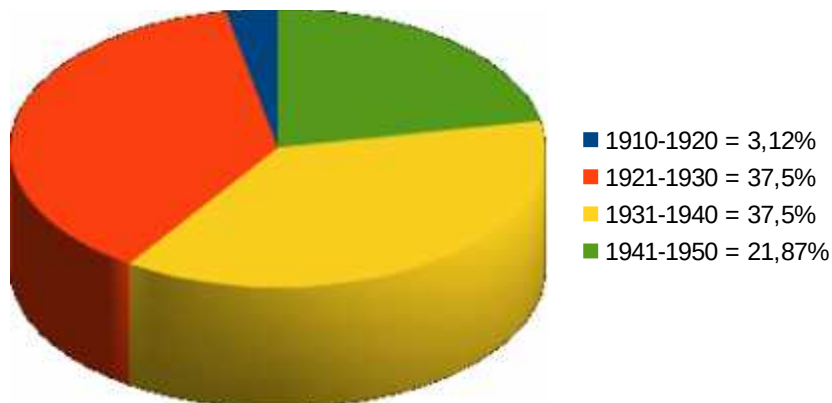
Πηγή: Πίνακας 2.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3: Κατανομή συχνότητων σύστασης σωματείων ανά δεκαετία

1910-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950
Εμπορικός Σύλλογος	Αρτεργατών Αρτοποιών Επαγγελματιών Βιοτεχνικών και Εμπορικών Σωματείων Εστιάτορων / Ξενοδόχων Ύπνου Καπνοπωλών Καφεπωλών Κουρέων Κρεοπωλών Παντοπωλών Ραπτών Υποδηματοποιών Φορτοεκφορτωτών / Εργατών Λιμένος	Αγροκτηματιών Βουστασιάρχων Εθνικό Εργατικό Κέντρο Εκτελωνιστών / Παραληπτών Επιπλοποιών / Ξυλουργών Ιχθυοπωλών Μηχανικών / Μηχανολόγων Οπωροπωλών Σανδαλοποιών Τυροκόμων Υδροφορέων Φορτοεκφορτωτών Ξηράς	Αλιέων Δημοδιδασκάλων Εργολάβων Καραγωγέων Λατόμων Μουσικών Λαϊκού Άσματος Πλανόδιων Μικροπωλητών Ιχθυοπωλών
1	12	12	7
32			

Πηγή: Πίνακας 1.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2: Κατανομή συχνοτήτων σύστασης σωματείων ανά δεκαετία

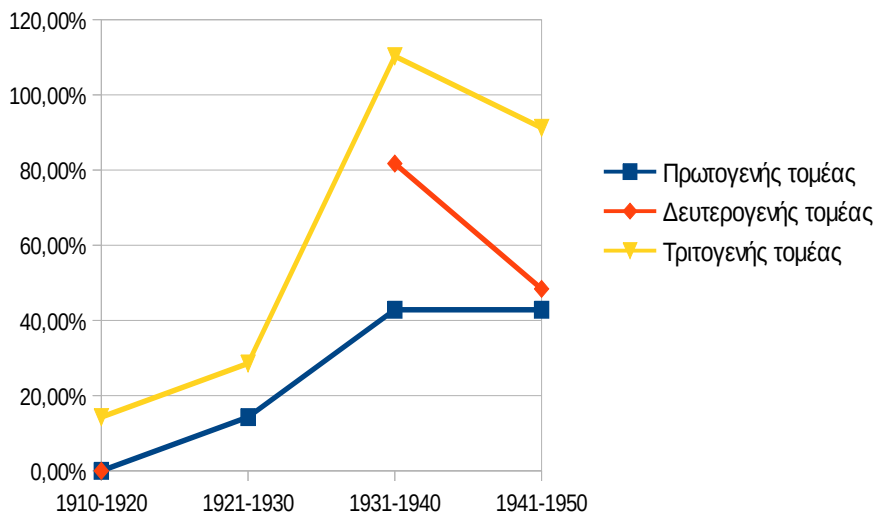
Πηγή: Πίνακας 3.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4: Συστάσεις σωματίων ανά τομέα και δεκαετία

Δεκαετία	Πρωτογενής τομέας		Δευτερογενής τομέας		Τριτογενής τομέας	
	Ποσ.	%	Ποσ.	%	Ποσ.	%
1910-1920	—	—	—	—	1	14,28
1921-1930	1	14,28	10	55,55	1	14,28
1931-1940	3	42,85	7	38,88	2	28,57
1941-1950	3	42,85	1	5,55	3	42,85
Σύνολο	7	100,00	18	100,00	7	100,00

Πηγή: Πίνακες 1, 2, 3.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3: Πορεία έκαστου τομέα ανά δεκαετία

Πηγή: Πίνακας 4.

ΠΙΝΑΚΑΣ 5: Εξέλιξη πληθυσμού οικισμών του δήμου Πρέβεζας, 1928, 1940, 1951

Οικισμός	Απογραφή		
	1928	1940	1951
Πρέβεζα	8.659	8.923	11.008
Μύτικας	344	396	477
Παντοκράτορας	174	212	226
Νεοχώρι	–	159	152
Αγία Τριάδα	–	118	100
Άγιος Θωμάς	–	248	333
Σύνολο	9.177	10.056	12.296

Πηγή: Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας 1935, 1946, 1955.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6: Συχνότητες σύστασης-επανασύστασης σωματείων από 1916-2010

Σωματεία	1916-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-2010
Αγροκτηματιών			1		
Αλιέων				1	
Αρτεργατών		1			1
Αρτοποιών		1			
Βουστασιαρχών			1		
Δημοδιδασκάλων				1	5
Εκτελωνιστών			1		
Εμπορικού Συλλόγου	1 / 1				4
Επαγγελματιών Βιοτεχνικών Εμπορικών Σωματείων		1			4
Επιπλοποιών / Ξυλουργών			1		
Εργατικού Κέντρου			1		4
Εργολάβων				1	
Εστιατόρων / Ξενοδόχων		1			1
Ιχθυοπωλών			1		
Καπνοπωλών		1			
Καραγωγέων				1	
Καφεπωλών		1			2
Κουρέων		1			
Κρεοπωλών		1			
Λατόμων				1	
Μηχανικών / Μηχανολόγων			1		
Μουσικών Λαϊκού Άσματος				1	1
Οπωροπωλών			1		1
Παντοπωλών		1			1
Πλανόδιων Ιχθυοπωλών				1	1
Ραπτών		1			1
Σανδαλοποιών			1		
Τυροκόμων			1		1
Υδροφορέων			1		
Υποδηματοποιών		1			1

Φορτοεκφορτω- τών Λιμένος		1			1
Φορτοεκφορ- τωτών Ξηράς			1		2
Σύνολο	1 / 1	12	12	7	31
Γενικό Σύνολο	64				

Ευρετήριο Σωματείων Πρέβεζας (για αναζήτηση στον Πίνακα 1)

Αγροκτηματιών 16	Κουρέων 6
Αλιέων 32	Κρεοπωλών 11
Αρτεργατών 5	Λατόμων 30
Αρτοποιών 8	Λιμενεργατών 4
Βουστασιαρχών 17	Μηχανικών 20
Δημοδιδασκάλων 29	Μηχανολόγων 20
Διδασκάλων 29	Μουσικών 28
Εκτελωνιστών 14	Νηπιαγωγών 29
Εμπορικός Σύλλογος 1	Ξενοδόχων 10
Επαγγελματιών Βιοτεχνικών και	Ξυλουργών 22
Εμπορικών Σωματείων 13	Οπωροπωλών 18
Επιπλοποιών 22	Παντοπωλών 3
Εργατικό Κέντρο 23	Παραληπτών 14
Εργατοϋπαλληλικό Κέντρο 23	Πλανόδιων Μικροπωλητών
Εργολάβων Δημοσίων και Ιδιωτικών	Ιχθυοπωλών 31
Εργών 26	Ραπτών 12
Εστιατόρων 10	Σανδαλοποιών 25
Ιχθυεμπόρων 24	Συσκευαστών Αποθηκών 19
Ιχθυοπωλών (Πλανόδιων) 31	Τυροκόμων 15
Ιχθυοπωλών 24	Υδροφορέων 21
Καπνοπωλών 7	Υποδηματοποιών 9
Καραγωγέων 27	Φορτοεκφορτωτών Λιμένος 4
Καφεπωλών 2	Φορτοεκφορτωτών Ξηράς 19

Πηγές

Πρωτοδικείο Πρέβεζας

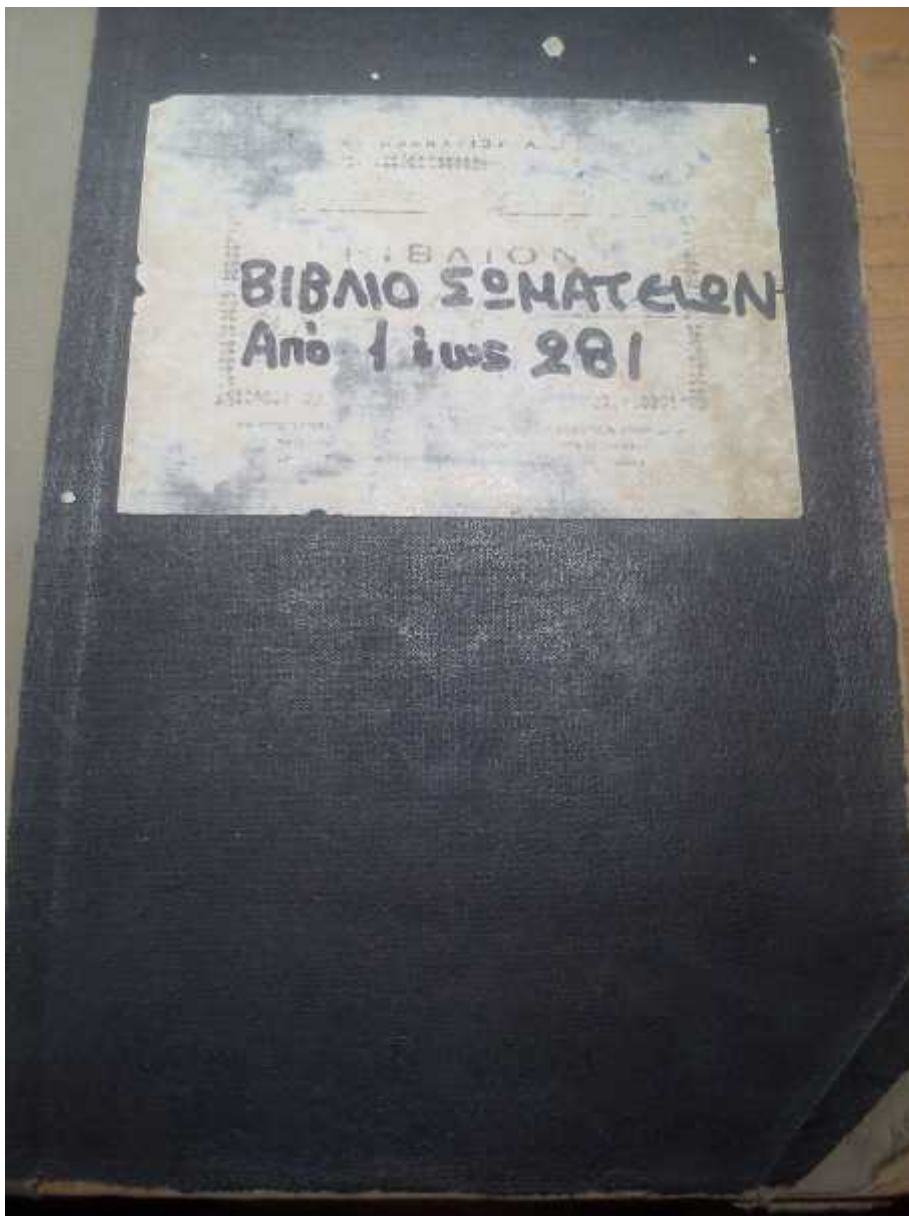
Βιβλίο Σωματίων. Από [αρ.] 1 έως [αρ.] 281

- Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας, Γενική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος, Αθήνα
 1935 Πληθυσμός της Ελλάδος κατά την απογραφήν της 15-16 Μαΐου 1928, Πραγματικός πληθυσμός κυρωθείς διά του από 23 Νοεμβρίου 1928 Διατάγματος, Δεύτερα έκδοσις, περιέχουσι τας μέχρι τέλους του έτους 1934 διοικητικές μεταβολάς
 1946 Πληθυσμός της Ελλάδος κατά την απογραφήν της 16 Οκτωβρίου 1940, Πραγματικός, νόμιμος και μόνιμος κυρωθείς διά του από 28 Ιανουαρίου 1946 Διατάγματος
 1955 Πληθυσμός της Ελλάδος κατά την απογραφήν της 7^{ης} Απριλίου 1951, Πραγματικός πληθυσμός κατά νομούς, επαρχίας, δήμους, κοινότητας, πόλεις και χωρία, Έκδοσις περιέχουσα δι' υποσημειώσεων τας μέχρι τέλους Ιουνίου 1955 επελθούσας διοικητικές μεταβολάς και εγκριθείσας μετονομασίας

Βιβλιογραφία

- ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΥ Ι., 2011, Ο προσφυγικός πληθυσμός της Ανατολικής Θράκης στην Πρέβεζα το 1922, *Πρεβεζάνικα Χρονικά* 47-48, 265-306
 ΑΥΔΙΚΟΣ Ε.Γ., 1991, *Πρέβεζα 1945-1990. Όψεις της μεταβολής μιας επαρχιακής πόλης. Λαογραφική εξέταση*, Πρέβεζα
 ΓΕΣ = ΓΕΝΙΚΟ ΕΠΙΤΕΛΕΙΟ ΣΤΡΑΤΟΥ, ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΣΤΡΑΤΟΥ, 1997, *Ιστορία του Ελληνικού Στρατού 1821-1997*, Αθήνα
 ΓΚΟΥΤΟΣ Χ.Γ., 1988, Ο συνδικαλισμός στο ελληνικό κράτος 1834-1914. Επίσημο και ζωντανό συνδικαλιστικό δίκαιο. Συνδικαλιστική κίνηση, Αθήνα
 ΖΙΩΓΑΣ Ι.Ε., 2009, *Παραδοσιακά επαγγέλματα και εποχιακές εργασίες στην παλιά Πρέβεζα*, Πρέβεζα
 ΚΑΡΖΗΣ Α., 1993, *Πρέβεζα (Ιστορικολαογραφική αναδρομή)*, Πρέβεζα
 ΚΑΡΖΗΣ Α., 2009, *Πρέβεζα. Διαδρομές μνήμης*, Πρέβεζα
 ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΝ, 1919, *Καταστατικόν του Εμπορικού Συλλόγου Πρεβέζης*, Αθήνα
 ΚΑΨΑΛΗ Θ.Δ., 2010, Αγροτικοί οικισμοί της Πρέβεζας σε δημογραφική ανασύνθεση την περίοδο του Μεσοπολέμου (1918-1940), στο: Μ. ΒΡΕΛΛΗ-ΖΑΧΟΥ & Χρ. ΣΤΑΥΡΑΚΟΣ (Επιμ.), *Πρέβεζα Β'. Πρακτικά του Δεύτερου Διεθνούς Συμποσίου για την Ιστορία και τον Πολιτισμό της Πρέβεζας (16-20 Σεπτεμβρίου 2009)*, II, Πρέβεζα, 221-250

- ΚΑΨΑΛΗ Θ.Δ., 2013, Δημογραφικές και οικιστικές όψεις της αγροτικής περιφέρειας της Λάκκας Σουλίου (1856-1940), στο: Στ. ΜΑΜΑΛΟΥΚΟΣ, Γ. ΡΗΓΙΝΟΣ & Μ. STORK (Επιμ.), *Λάκκα Σουλίου II. Πρακτικά του Επιστημονικού Συμποσίου «Λάκκα Σουλίου. Νέες ιστορικές και αρχαιολογικές καταγραφές»*, Θεσπρωτικό, 28-29 Ιουλίου 2012, Θεσπρωτικό – Αθήνα, 363-382
- ΚΟΛΙΟΣ Δ., 2014, Η πληθυσμιακή εξέλιξη του δήμου Πρέβεζας (1930-1950), *Ηπειρωτικό Ημερολόγιο* 33, 211-218
- ΚΟΛΙΟΣ Δ., 2015, *Η δημογραφική εξέλιξη της Φιλιππιάδας (1913-2001)*, Φιλιππιάδα
- ΚΩΣΤΟΥΛΑΣ Κ.Χ., 2008, *Η εμπορική διαφήμιση στην Πρέβεζα τον καιρό του Μεσοπολέμου*, Πρέβεζα
- ΜΑΛΚΙΔΗΣ Θ., 2010, Η μετανάστευση από την Πρέβεζα (1920-1950), στο: Μ. ΒΡΕΛΛΗ-ΖΑΧΟΥ & Χρ. ΣΤΑΥΡΑΚΟΣ (Επιμ.), *Πρέβεζα Β΄. Πρακτικά του Δεύτερου Διεθνούς Συμποσίου για την Ιστορία και τον Πολιτισμό της Πρέβεζας (16-20 Σεπτεμβρίου 2009)*, II, Πρέβεζα, 211-220
- ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ Γ.Ι., 2002, *Τα Πρεβεζάνικα*, Πρέβεζα
- ΟΔΗΓΟΣ, 1935, *Εμποροβιομηχανικός οδηγός της Ελλάδος*, Πάτρα – Αθήνα
- ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ Ν., 2006, *Εργασία και συνδικάτα στον 21^ο αιώνα*, Αθήνα
- ΦΑΚΙΟΛΑΣ Ρ.Ε., 1978, *Ο εργατικός συνδικαλισμός στην Ελλάδα*, Αθήνα

Εικόνες

ΕΙΚΟΝΑ 1: Το Βιβλίο Σωματείων Πρωτοδικείου Πρέβεζας. Εξώφυλλο

ΒΙΒΛΙΟΝ ΚΑΤΑΧΩΡΗΣΕΩΣ ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ

ΠΡΕΒΕΖΑ *Πρεβέζα*
 ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΡΩΤΟΚΟΛΛΟΥ *23 Εξ. 19 Τ. Μ. 4/1919*
 ΠΡΑΞΙΣ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ *Εμπορική Σύλλογος Πρεβέζης*

Ε. & Π. *Πρεβέζα* *24/1919-1920 Πρεβέζα*
 Αριθμός Πρωτοκόλλου Συνεδριάσεως του Σωματείου *24/1919*
 Χρονολογία Καταστάσεως *28 Μαΐου 1919*

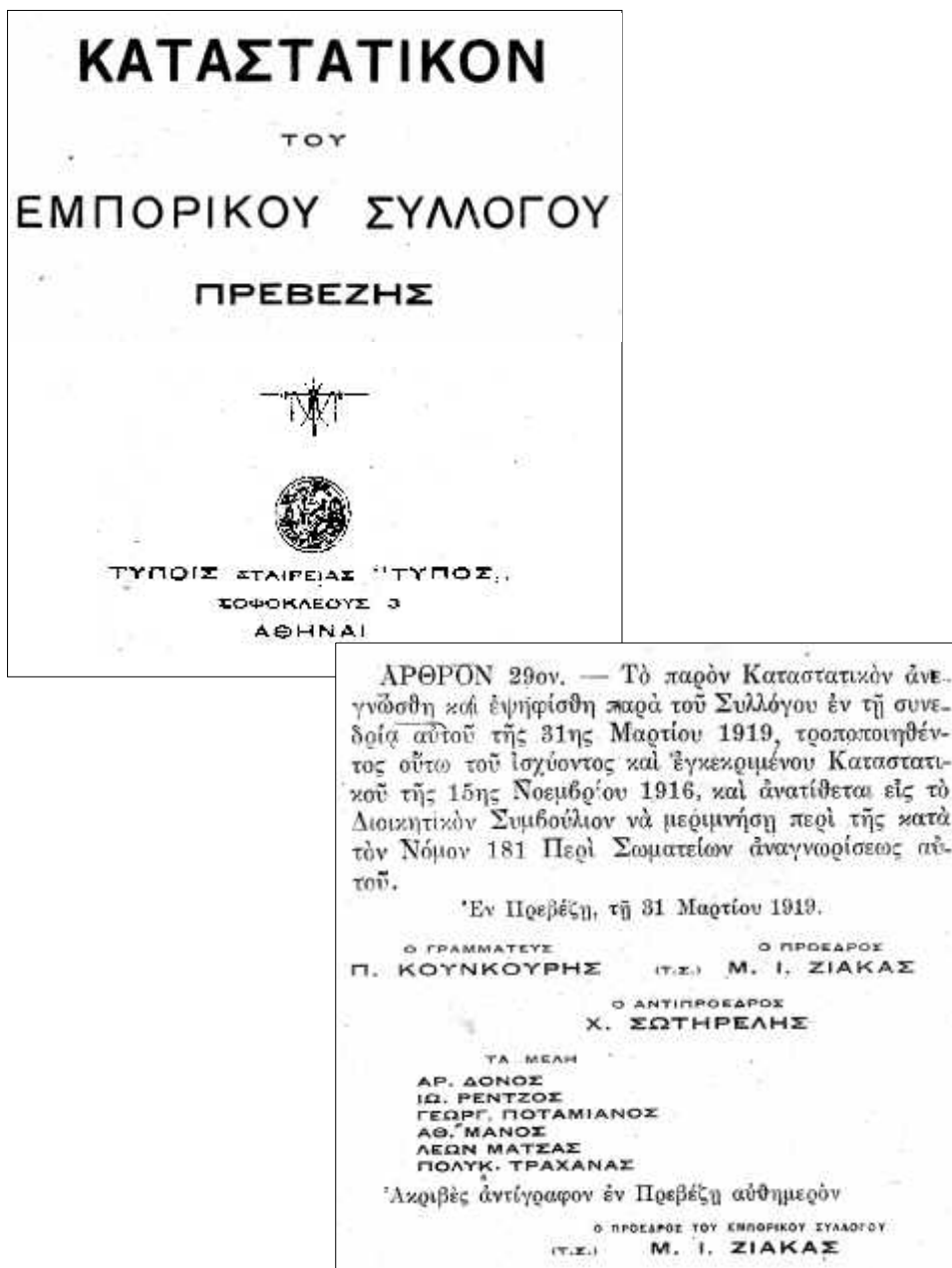
ΣΕΚΥΟΣ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ *Ε. & Π. Πρεβέζα* *24/1919*
Κατάσταση του Σωματείου *Ε. & Π. Πρεβέζα*
Κατάσταση του Σωματείου *Ε. & Π. Πρεβέζα*
Κατάσταση του Σωματείου *Ε. & Π. Πρεβέζα*

ΠΡΑΞΙΣ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ *Εμπορική Σύλλογος Πρεβέζης*
 Αριθμός Πρωτοκόλλου Συνεδριάσεως του Σωματείου *24/1921*
 Χρονολογία Καταστάσεως *5/11/21*

ΠΡΑΞΙΣ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ *Εμπορική Σύλλογος Πρεβέζης*
 Αριθμός Πρωτοκόλλου Συνεδριάσεως του Σωματείου *4/1980*
 Χρονολογία Καταστάσεως *22-12-1979*

ΠΡΑΞΙΣ ΣΩΜΑΤΕΙΟΥ *Εμπορική Σύλλογος Πρεβέζης*
 Αριθμός Πρωτοκόλλου Συνεδριάσεως του Σωματείου *20/1982*
 Χρονολογία Καταστάσεως *5-4-1988*

ΕΙΚΟΝΑ 2: Η πρώτη καταχώρηση στο Βιβλίο Σωματείων. Η υπ' αριθ. 24/8-10-1919 τροποποίηση του καταστατικού του Εμπορικού Συλλόγου Πρεβέζης με τις μεταγενέστερες τροποποιήσεις του 1971, 1980 και 1988

ΕΙΚΟΝΑ 3: Το καταστατικό του Εμπορικού Συλλόγου Πρεβέζης.
Εξώφυλλο και άρθρο 29
(ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟΝ 1919, εξώφυλλο και σελ. 15, ΙΑΝ 6239)